

Hoe wordt een biljartbal gemaakt

Heel vroeger zijn biljartballen met de hand gemaakt. Tegenwoordig doet een machine het werk (daarover straks wat meer). De eerste biljartballen waren van hout. Het spel (aanvankelijk een soort croquet) werd toen nog buiten gespeeld. Nadat biljarten eenmaal een binnensport werd - midden 16e eeuw - kwamen de ivoren ballen. Biljarten was toen vooral een spel voor de gegoede stand. Koningen waren er dol op. Biljarten werd daarom ook wel eens het 'spel der koningen' genoemd.

Maar terug naar de bal. Ivoor, of elpenbeen, is een natuurlijk product. Het gaat om het been uit de slagstanden van olifanten. Ivoor is dus zeldzaam en daardoor erg duur. Fabrikanten van biljartballen zijn daarom al vroeg op zoek gegaan naar betaalbare alternatieven. In 1863 werd er zelfs een wedstrijd voor uitgeschreven. Ene John Wesley Hyatt greep die wedstrijd aan om een stabiel plastic te maken. Na zes jaar experimenteren kwam hij met een biljartbal van kunststof, celluloid genoemd. Toen Hyatt aan zijn klus begon, bestonden er al enkele kunststoffen zoals eboniet en parkesine. Maar erg bruikbaar voor het maken van biljartballen waren die plastics niet.

Hyatt maakte zijn biljartbal van gomhars, dat uit de bast van bomen werd gewonnen, en een ander natuurlijk plastic dat gemaakt werd van de afscheiding van de schellakkever en houtmeel. De bal werd bedekt met collodium, een oplossing van cellulose-nitraat en alcohol. Het collodium vormde, omdat het snel droogde, een dun filmlaagje om de bal.

Maar de biljartbal van Hyatt had echter één nadeel: cellulose-nitraat is zeer explosief. Op het moment dat de ballen elkaar bij het biljarten raakten, zouden ze kunnen exploderen. Gelukkig slaagde Hyatt erin zijn eigen vinding te verbeteren. In 1870 ontdekte hij dat kamfer een prima oplosmiddel was om het explosiegevaar van cellulose-nitraat op te heffen. Vanaf dat moment kon er volop met de kunststof celluloid gewerkt worden. Natuurlijk werd het maken van kunststof in de jaren daarna nog sterk verbeterd, maar de biljartbal wordt nog steeds van kunsthars gemaakt.

Hoe precies een biljartbal wordt gemaakt wil de Belgische biljartballenfabrikant Aramith niet zeggen. Fabrieksgeheim. Maar het maken van een goede biljartbal duurt bijna 25 dagen. De bal moet namelijk perfect rond zijn. Aramith maakt duizend (!) verschillende ballen, voor elke biljarttak (o.a. carambole, snooker, pool en eightball) is er een aparte bal.

Zo'n biljartbal van kunststof blijkt overigens niet alleen goedkoper, maar bovendien ook beter te zijn dan zijn ivoren voorganger. Ivoor is namelijk gevoelig voor temperatuurschommelingen, kunststof niet. Overigens moet een bal volgens de Nederlandse biljartbond een diameter hebben van 61 tot 61,5 millimeter en een gewicht tussen de 205 en 220 gram. Door het rollen over het laken slijten de ballen, ongeveer 1,5 millimeter per jaar. Een biljartbal gaat daarom ongeveer vijfhonderd speeluren mee.